

Рекомендована д.ф.н., професором З.М.Мнушко

УДК 614.27: 615. 014.8 (477)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНОЇ КОМПОНЕНТИ ВІТЧИЗНЯНОГО ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ

В.М.Толочко, М.В.Зарічкова

Національний фармацевтичний університет

Досліджений вплив зовнішньоторговельної компоненти (ЗТК) вітчизняного фармацевтичного ринку на стан та якість лікарського забезпечення населення, існуючі проблеми фармацевтичних підприємств (організацій), які її здійснюють. Встановлені чинники, за якими формується відношення фармацевтичних підприємств (організацій) і споживачів до вітчизняних та імпортованих лікарських засобів. Окреслені напрямки подальшого розвитку ЗТК шляхом удосконалення нормативно-правової основи її регулювання та усунення проблемних аспектів організаційно-економічного забезпечення.

Зовнішньоторговельна діяльність набуває все більшого значення в інтеграції світової економіки до системи міжнародного розподілу праці, світових інтеграційних процесів, пов'язаних з пошуком шляхів ефективного входження у світову спільноту [10-12], встановлення сталих торговельних зв'язків між країнами тощо. У повній мірі це стосується перспектив розвитку економіки України [13-16].

В Україні змінилися умови для здійснення зовнішньоторговельної діяльності. Якщо раніше вона здійснювалася через спеціалізовані установи та організації, то зараз кожне вітчизняне підприємство одержало право самостійно виходити на зовнішній ринок. А тому першочерговим завданням є опанування напрямками подальшого розвитку зовнішньоторговельної діяльності, чітким знанням нормативно-правової основи її регулювання, зокрема у вітчизняній фармацевтичній галузі [1, 2, 3, 5].

Для фармацевтичної галузі пріоритетними у цьому напрямку є застосування антидемпінгових процедур проти вітчизняних фармацевтичних товаровиробників, захист від реалізації на внутрішньому ринку незаконно ввезених або фальсифікованих лікарських засобів і товарів медичного призначення, демпінгового ціноутворення на них тощо.

За даними Державного комітету статистики України імпорту фармацевтичної продукції у 2004 р.

сягав 745,4 млн дол. (приріст +24,90%), а у 2005 р. — 1043,9 млн дол. (приріст +34,95%). Основні країни-імпортери Німеччина — 18,9%, Індія — 13,3%, Франція — 10,5%, Угорщина — 5,6%, Словенія — 5,3% [4].

Одночасно за даними Державної митної служби експорт фармацевтичної продукції у 2004 р. становив 66,2 млн дол. (приріст +22,3%). Основні країни, до яких здійснюється експорт, — Росія (27,8%), Білорусія (19,0%), Молдова — 9,4% [17].

За таких умов співвідношення між кількістю зареєстрованих лікарських засобів вітчизняного і зарубіжного виробництва на фармацевтичному ринку України складає 1:2,05 (разом 10458 найменувань). Тобто вітчизняний ринок поки що є імпортозалежним.

Разом з тим, вказані загальні показники не дають відповіді на питання впливу ЗТК на стан та якість лікарського забезпечення населення та наявності проблем у фармацевтичних підприємств (організацій), які її здійснюють.

У зв'язку з цим метою нашого дослідження стало вивчення впливу ЗТК вітчизняного фармацевтичного ринку на стан лікарського забезпечення населення та напрямків удосконалення її організаційних аспектів. Дослідження проводились у 6 регіонах України у Дніпропетровській, Донецькій, Луганській, Харківській областях, Республіці Крим та у м. Києві, до яких було залучено 600 громадян, які відвідували аптеки, і 170 штатних працівників оптових та оптово-роздрібних фармацевтичних підприємств (фірм) різних форм власності. При проведенні досліджень були використані наукові методи: аналітико-дискриптивний, соціологічний досліджень, математико-статистичного аналізу, аналітичний, метод екстраполяції, типологічного групування, безпосереднього вивчення та наглядів.

Встановлено, що на рівні фармацевтичних підприємств (фірм) не існує великої різниці між вітчизняними та імпортованими лікарськими засобами, хоча у 70% випадків надається перевага все-таки імпортованим, тому що при роботі з ними на

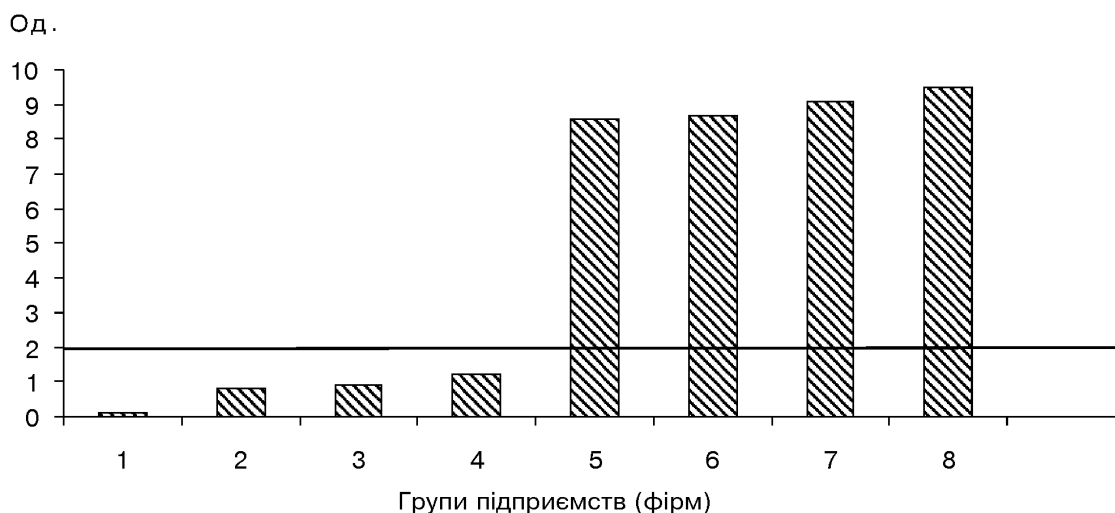

Рис. 1. Співвідношення між кількістю найменувань імпортованих та вітчизняних лікарських засобів в асортименті фармацевтичних підприємств (фірм). (—) у загальному асортименті зареєстрованих в Україні (2,05 од.).

вітчизняному ринку не виникають проблеми, характерні для вітчизняних лікарських засобів. Зокрема по відношенню до вітчизняних лікарських засобів виникають численні випадки їх вилучення з обігу як неякісних за повідомленнями Державних інспекцій з контролю якості лікарських засобів. Викликає нарікання недосконалість і не завжди привабливість їх упаковки, яка не витримує конкуренції на ринку, не забезпечує надійності при транспортуванні і зберіганні. Особливою проблемою є схожість упаковок вітчизняних лікарських засобів різних виробників в оформленні за кольоровою гамою без урахування форми випуску і фармакологічної дії, що призводить до необхідності здійснення їх пересортування. До речі, з приводу оформлення упаковок вітчизняних лікарських засобів існують науково обґрунтовані методичні рекомендації, які чомусь не беруться до уваги виробниками [7, 8, 9].

Загалом фармацевтичні підприємства (фірми) не можуть працювати без імпортованих лікарських засобів, т.я. не зможуть забезпечити якісної конкуренції і необхідного рівня лікарського забезпечення населення. Тому у їх загальному асортименті частка імпортованих лікарських засобів сягає більше 90% і на одне найменування вітчизняного лікарського засобу приходиться від 0,1 до 9,5 найменувань (рис. 1).

Подальші дослідження показали, що за участю фармацевтичних підприємств (фірм) у ЗТК існують також проблеми організаційного характеру. Так, протягом місяця ними здійснюється у середньому 57 операцій за 25 угодами (контрактами). Тому виникає слушне запитання, хто має цим займатись, особливо митним оформленням постачання імпортованих лікарських засобів. Встановлено, що у 30% відповідей на поставлене запитання пропонується посада брокера, ще у 10% — створення брокерської фірми, тобто проблемою мають займатись професіонали з великим досві-

дом роботи. Хоча можуть бути й інші варіанти розподілу обов'язків, наприклад, шляхом введення посади уповноваженої особи для виконання цих функцій. Тобто усі згодні мати окремого працівника у штаті фармацевтичного підприємства, але така практика ще не розвинена, так як відсутні наукові пропозиції та необхідна нормативна база.

Але разом з тим тільки організаційні заходи на рівні фармацевтичного підприємства (фірми) усі проблеми не вирішують. Потребує удосконалення і певного спрощення сама процедура митного оформлення просування імпортованих лікарських засобів [6]. Багато в чому може допомогти обізнаність фахівців митниці з особливостями лікарських засобів як товару. Так, 50% респондентів пропонують додаткову підготовку митників з питань фармації.

Усі респонденти від фармацевтичних підприємств (фірм) вважають за необхідне скоротити витрати часу на проведення обов'язкового аналізу імпортованих лікарських засобів у митних контрольних лабораторіях, коли за процедурою відбирається по 2 од. зразків (зразок для аналізу і контролю), а термін аналізу сягає від 2 до 7 і відзначаються втратою одного зразка лікарського засобу (не повертається) і витратами на зберігання протягом цього часу лікарських засобів під митним контролем на митному ліцензійному складі (середня вартість за добу складає 50 грн) або в опломбованій машині під митним контролем (середня вартість за добу — 250 грн). Раніше до прийняття нового Митного кодексу дозволялось відповідальне зберігання товару під митним опломбуванням на складі фармацевтичного підприємства (фірми). Для цього на аптечному складі передбачалось приміщення, де забезпечувались необхідні умови зберігання лікарських засобів і виробів медичного призначення.

За нових обставин фармацевтична продукція при митному оформленні зберігається на загаль-

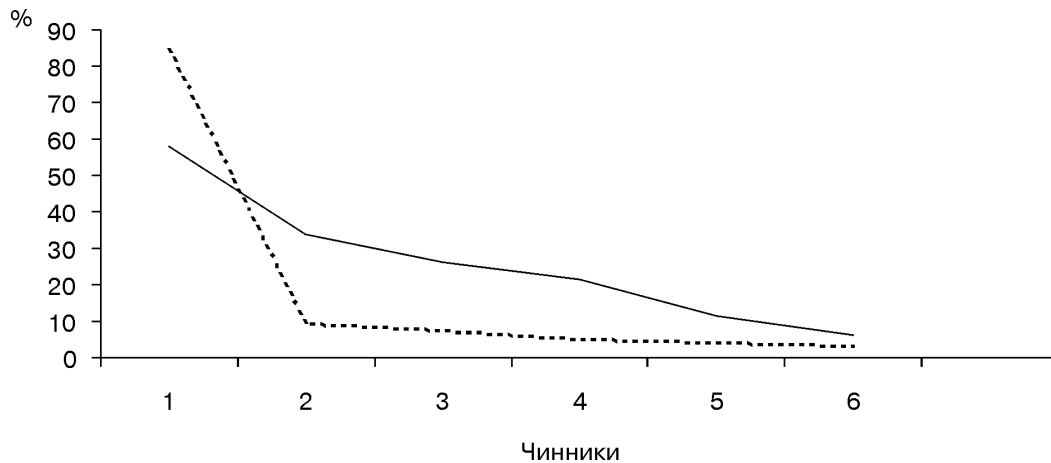

Рис. 2. Переваги (—) та недоліки (- -) імпортованих лікарських засобів за оцінним чинником споживачів.

них умовах, так як на більшості митних ліцензійних складів не враховується її специфіка. Як наслідок, при зберіганні фармацевтичної продукції під митним контролем проблеми з її якістю виникають у 40% фармацевтичних підприємств (фірм).

Вищезазначене та ускладнення з документальним оформленням митного просування лікарських засобів (кодування, отримання дозвільних документів тощо) свідчать про необхідність перегляду організаційно-правового забезпечення діяльності в ЗТК вітчизняного фармацевтичного ринку.

Хоча за останній час внесено багато змін, але всі вони загального характеру і зовсім не торкаються митного оформлення просування фармацевтичної продукції. Серед головних напрямків покращення діяльності у ЗТК щодо просування фармацевтичної продукції мають розглядатись удосконалення митного оформлення (40% респондентів), регламентування переліку документів для митного оформлення (30% респондентів), скорочення часу здійснення митної процедури (20%) і створення умов для зберігання на митних ліцензійних складах (10%).

На наступному етапі досліджень вивчали вплив ЗТК на лікарське забезпечення населення. Встановлено, що 45% споживачів орієнтовані на імпортовані лікарські засоби, ще 40% вважають не принциповим це питання, і тільки 15% віддають перевагу вітчизняним. Надання пріоритету імпортованим лікарським засобам згідно з нашими дослідженнями ґрунтується на досить вагомих показниках якості і довіри до отримання фармако-терапевтичного ефекту (85%). Інша частина споживачів (15%) таких переваг імпортованих лікарських засобів не вбачає.

Важливо зазначити, що відношення до імпортованих лікарських засобів у порівнянні з вітчизняними з боку споживачів ґрунтується на чинниках: довіра до конкретної країни виробника (59%),

зручність вторинної упаковки (крапельниці, дозатори та інші) (22%), призначення лікаря (16%), привабливість зовнішнього вигляду упаковки (3%). Разом з тим імпортовані лікарські засоби теж мають недоліки, серед яких: висока вартість (85%), велика оригінальна упаковка (9%), відсутність у необхідний час в аптеці (5%) та інші (1%) (рис. 2).

З рис. 2 видно, що переваги та недоліки імпортованих лікарських засобів урівноважують відношення до них.

За результатами проведених досліджень можна стверджувати, що надходження імпортованих лікарських засобів на вітчизняний фармацевтичний ринок задовольняє більшість споживачів. Але значна їх частина (51%) пропонує виважено відноситись до подальшого розширення асортименту імпортованих лікарських засобів, тому що це може впливати на конкурентоспроможність вітчизняного виробника.

Таким чином, дослідження показали, що ЗТК вітчизняного фармацевтичного ринку має важливе значення як для загальнодержавної системи забезпечення населення лікарськими засобами і товарами медичного призначення, так і для фармацевтичних підприємств та окремих споживачів, а тому потребує подальшого розвитку шляхом удосконалення нормативно-правової основи її регулювання та усунення проблемних аспектів організаційно-економічного забезпечення.

ВИСНОВКИ

Зовнішньоторговельна компонента вітчизняного фармацевтичного ринку має важливе значення в лікарському забезпеченні населення і потребує подальшого розвитку шляхом удосконалення нормативно-правової основи та усунення проблемних аспектів організаційно-економічного характеру у діяльності фармацевтичних підприємств (організацій), які її здійснюють, і відповідатиме відношенню пересічного споживача до вітчизняних та імпортованих лікарських засобів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузь потребує більше якісних документів // "Тижневик Аптека". — 2004. — №32 (453). — С. 87.
2. Довбня А. // Бюл. законодавства і юридичної практики України. — 2001. — №7. — 416 с.
3. Кацара І.А., Толочко В.М. // Вісник фармації. — 2002. — №4. — С. 51-54.
4. Концепція розвитку фармацевтичної галузі України // "Тижневик Аптека". — 2005. — №42 (513). — С. 89-90.
5. Новицкий В.Е. *Внешиэкономическая деятельность и международный маркетинг*. — К.: Либра, 1994. — 191 с.
6. Толочко В.М., Зарічкова В.М., Чешева М.В., Міщенко І.В. // Вісник фармації. — 2005. — №4. — С. 28-30.
7. Толочко В.М., Друговіна О.А. Угрупування кольорових аспектів оформлення тари та упаковки для продукції вітчизняної фармацевтичної промисловості з урахуванням фармакологічної дії лікарських засобів: Інформ. лист. — Х.: РПК "Фармація" МОЗ і АМН України, 2001. — Вип. 4. — 3 с.
8. Толочко В.М., Друговіна О.А. Уніфікація кольорових аспектів тари та упаковки для продукції вітчизняної промисловості з урахуванням виду лікарських форм: Інформ. лист. — Х.: РПК "Фармація" МОЗ і АМН України, 2001. — Вип. 5. — 2 с.
9. Толочко В.М., Друговіна О.А. Уніфікація тари та упаковки для лікарських засобів вітчизняного виробництва: Метод. рекоменд. — Х.: РПК "Фармація" МОЗ і АМН України, 2001. — Вип. 1. — 16 с.
10. Bruns W. *Sozialkriminalitaet in Deutschland*. — Frankfurt am Main: Der Spiegel, 1993. — 1993. — №12. — S. 60.
11. Dorubusch R. *Can Germany Compete*. In: Dornbusch R. and Roth W. *Two Reports on the State of German Economy*. — Washington, 1993. — P. 18.
12. Erhard L. *Grundbedingungen einer freiheitlichen Sozialordnung // Grundtexte zur Sozialen Marktwirtschaft / Red. Karl Hohmann*. — Bd. II. — Stuttgart, 1988. — S. 14. Цум. за: Rosenschoen Astrid. *Abschied vom Sozialpolitischen Interventionismus // Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik*. — 1993. — №3. — S. 69-70.
14. Hammel H. *Soziale Marktwirtschaft: Anspruch und Realitaet eines Ordnungspolitischen Konzepts*. In: *Soziale Marktwirtschaft. Ein Modell fuer Europa / Red. W. Klein*. — Berlin, 1994. — S. 121.
13. German T. // *Intern. Gerald Tribuene*. — 1994. — 26-27. XI. — P. 11.
15. Siebert H. *Why Has Potential Growth Declined? The Case of Germany*. Jn: *Policies for Long-Run Economic Growth*. — Jackson Hole, Wyoming, 1992. — P. 4.
16. Willgerodt H. // *Orientierungen zur Wirtschafts- und Gesellschaftspolitik*. — 1992. — №3. — S. 633.

УДК 614.27: 615. 014.8 (477)

ИССЛЕДОВАНИЯ ВНЕШНЕТОРГОВОЙ КОМПОНЕНТЫ
ОТЕЧЕСТВЕННОГО ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО РЫНКА
В.М.Толочко, М.В.Заричкова

Исследовано влияние внешнеэкономической компоненты (ВТК) отечественного фармацевтического рынка на состояние и качество лекарственного обеспечения населения, существующие проблемы фармацевтических предприятий (организаций), которые её осуществляют. Установлены факторы, по которым формируется отношение фармацевтических предприятий (организаций) и потребителей к отечественным и импортным лекарственным средствам. Очерчены направления дальнейшего развития ВТК путем усовершенствования нормативно-правовой основы её регулирования и устранения проблемных аспектов организационно-экономического обеспечения.

UDC 614.27: 615. 014.8 (477)

THE RESEARCH OF THE FOREIGN TRADE COMPONENT
OF THE DOMESTIC PHARMACEUTICAL MARKET
V.M.Tolochko, M.V.Zarichkova

The influence of the foreign trade component (FTC) of the domestic pharmaceutical market on the condition and quality of the medicinal provision of the population, the current problems of the pharmaceutical enterprises (organizations), which realize it, has been investigated. The factors, which form the attitude of the pharmaceutical enterprises (organizations) and consumers to the domestic and imported medicines, have been determined. The directions for further development of the FTC have been outlined by improving a normative legislative basis of its regulation and removal of the problematic aspects of the organization-economic provision.